Kauslunde-Gamborg lokalhistoriske Arkiv

2010

Købmænd i Kauslunde og Gamborg sogne

Arkivets adresse: Assensvej 179,
Åbningstid: Hver tirsdag kl. 19.00-21.30,
desuden 15/8-1/6 tirsdag kl. 14-17,
eller efter aftale

Hjemmeside: http://home1.stofanet.dk/essv/arkiv

ISSN: 1399-1620

Wiboltts gård, Middelfart i 1920erne. Foto af Marie Demant.

Købmænd i Kauslunde og Gamborg.

Før næringsloven trådte i kraft 1. april 1858 kunne man ikke uden videre nedsætte sig som handlende eller håndværker på landet. Håndværkere som: Smed, tømrer/snedker, murer, bødker, hjulmand, træskomager måtte kun handle med varer, de selv fremstillede, og som var nødvendige i bondens dagligdag. Væveren måtte alene fremstille stoffer af uld og blår, og skomageren måtte kun lave sko og støvler af groft læder.
Efter næringsfriheden i 1858 kunne enhver nedsætte sig med et hvilket som helst erhverv (enkelte var dog undtaget p.g.a. sikkerheds- og sundhedshensyn). Så for at beskytte håndværk og handel i købstaden blev der oprettet såkaldte læbælter omkring byerne på ca. 1½ mil (1 mil = ca. 7,5 km.). Inden for denne afstand måtte der ikke drives købmandshandel, og ifølge "Høkerloven" af 1858 måtte der heller ikke sælges varer i større mængder. Desuden skulle købmanden på landet indkøbe sine varer i en dansk købstad.
Nogle af disse læbælter blev ved med at eksistere helt frem til ca. 1920.
Herefter ser man flere købmandsforretninger opstå på landet.

100 år med Høkere og Købmænd i Gamborg.

Som enhver anden landsby i Danmark, havde Gamborg en høker, eller en købmand. Den første man kender noget til lå på Svinøvej 14. Høker **Hans Hansen**, gift med Ane Jens datter, overtager huset i fæste. Hun var datter af forrige fæster. Varelageret hos en høker var ret begrænset, da de fleste beboere var selvforsynede. Der kunne være tale om salt sukker, petroleum, tjære m.m. De døde begge to omkring 1907.

Høkerens hus på "Strandgadebakken" ca. 1940.

Forretningen flytter nu til Gamborgvej 42, hvor skomager **Jørgen Jørgensen** havde sit værksted. I starten var forretningen nok det, man i dag kalder en kiosk. Skulle man have større og flere ting, spændte man en hest for jumpen, og kørte til Middelfart for at handle. Købmandens hus var fæste under Wedelsborg, men i 1914, 2 år før det øvrige fæstegods blev afhændet, fik Jørgen Jørgensen lov til at købe huset til en sum af 1800 kr.

Der var godt gang i butikken, varesortimentet steg i takt med folks behov. Der blev opstillet en automat med cigaretter. 10 gule North State for 10 øre. Jo der var gang i handelen, men i 1933 døde Købmand Jørgen Jørgensen, og hans enke afhænder forretningen til Hans Sørensen for en sum af 14.750 kr. incl. varelageret. **Hans Sørensen** kom fra Nr. Søby, han var født 1905. I 1934 blev han i Søllinge

Den gamle købmandsforretning Gamborgvej 42, ca. 1910.

kirke gift med Kristiane, der var født i 1911. De fik to børn, Birthe i 1936 og Preben i 1946. Birthe blev uddannet i handel og bor i dag i Hammel. Preben blev uddannet kommis, og senere drev han og hans kone Jonna to Matasforretninger i henholdsvis Brande og Herning.

Købmand Sørensen drev en god købmandsforretning, som den nu var dengang. Der kunne købes forskellige håndredskaber til have og landbrug, der hang kogrimer og kotøjer på væggene samt meget andet.

Da Hans Sørensen havde for lidt plads, fjernede han den ende af huset, hvor der var skomagerværksted, og byggede en ny forretning. I den gamle butik indrettede han tøjforretning. Der kunne købes arbejdstøj, skjorter, strømper m.m. Der blev installeret en benzintank med BP. Benzin - en af de gamle modeller, hvor man med en vrikkepumpe pumpede 5 liter op i en beholder i toppen, åbnede en kuglehane og benzinen løb så selv ned i bilens tank, mens man pumpede andre 5 liter op. Købmanden handlede også med brændsel gennem en brændselshandler i Middelfart. Der var et lille lager af briketter og kul, hvis nogen skulle mangle en sækfuld.

I forbindelse med den nye butik blev der indrettet lagerrum. Der var sække med gryn og sukker, sække med kaffebønner, som skulle males i forretningen, tønder med sirup, olie og selvfølgelig drikkevarer. Der var ingen færdigpakkede varer,

Gamborgvej 42 efter ombygning i 1930erne.

alt blev vejet ud på en rigtig købmandsvægt, der stod på disken, f.eks. for 10 ører gær. Købmanden omsatte også en del æg - man kom med en kurvfuld og fik varer for pengene.

Købmanden var mødested for mange beboere. Mødtes et par mænd en dag i dårlig vejr, kunne man godt i stilhed gå ind på lageret og nyde en øl og ordne verdenssituationen, så købmandsbutikken blev også en form for mødested og socialt samvær. Der var også udlejning af lånetøj, komplet kaffe- og spisestel med glas og bestik.

Hans Sørensens fritidsinteresse var ålefiskeri, når vind og vejr var til det. Han sejlede aldrig ud uden det var ålevejr. Så tændte han sin bluslampe når det blev mørkt og gik ned til sin båd ved Svinø, sejlede ud og stangede ål til op af formiddagen, og så måtte Kristiane passe butikken. Ålene, han havde fanget, blev sat i en balje i kælderen, hvor en vandhane stod og dryppede, og på den måde havde de ål hele året.

I 1956 døde Købmand Sørensen ret pludselig, i en alder af 51 år. Hans kone Kristiane Sørensen drev, med medhjælp, forretningen videre. Men i 1974 havde udviklingen overhalet den lille købmandsbutik. Der var ingen der ville være købmand i Gamborg. Butikken blev lukket. En æra var slut. Der bliver vist aldrig købmand i Gamborg igen.

Kauslunde Købmandsgård, Kauslundevej 97.

Første gang, vi hører om handel med matriklen 8f, er helt tilbage i 1896, men først i 1915 bliver der oprettet en købmandsforretning her af handelsmand **Christian Juul Christiansen**, født i Ejby i 1885 og gift med Anna Marie Jørgensen, der stammede fra Brenderup. Allerede i 1919 blev ejendommen solgt, og C.J. Christiansen flyttede med sin familie til landejendommen Mariemøllen, hvorfra han nu bl.a. handlede med smågrise.

Købmandshandlen blev overtaget af **Hans Pedersen**, der kom fra en uddelerstilling, dvs. fra en brugs i Klakring i Jylland. Han var gift med Karoline Margrethe Bergholt. I 1922 tilkøbte han matriklen 8e og virkede som købmand her i 24 år, hvor i alt 9 børn voksede op. Den ældste søn Hans arbejdede i nogle år som kommis i forretningen. Den ældste datter Kristine blev gift med Thorvald Halle Hansen, Svenstrup Højgård og flyttede som enke tilbage til Kauslunde. Søn nr. 2, Helge, blev mærket for livet af sin tid som interneret politimand i en koncentrationslejr i Tyskland under 2. Verdenskrig. Familiens frygt er beskrevet af datteren Hanne Bergholt Jensen i en nøgleroman "Septemberskygger".

Købmandsbutikken var en "rigtig landhandel" med et meget bredt udvalg af varer. **Købmand L. J. Christiansen** overtog i 1943 Kauslunde Købmandsgård efter købmand Hans Pedersen. Han havde sammen med sin kone Augusta og senere datteren en god forretning, som der kan fortælles følgende om: Mange af købmand Christiansens kunder, særlig dem, der boede langt fra forretningen, havde en bog, hvori de til en bestemt dag om ugen, kunne skrive de varer op, de ville bestille. Så kom en lærling fra købmanden rundt og samlede bøgerne sammen og cyklede tilbage til butikken, hvor varerne blev pakket og kørt ud til kunderne dagen efter. Enkelte kunder – der godt kunne bo i nærheden – satte ikke deres ben i butikken, men bestilte varer pr. telefon – også småting, som så blev bragt af bydrengen. Det var almindeligt, at det var manden i huset, der engang om måneden kom ind i butikken og betalte for varerne "på bogen". Så fik han en stor cigar og en pose slik med hjem til børnene. De fleste dagligvarer – gryn, mel m.m. lå i løs vægt i skuffer og blev vejet op til kunderne i poser eller på papir eller som fx sennep i egne medbragte glas. Da det især var grovvareafdelingen, der havde købmand Christiansens store interesse, solgte han købmandsdelen fra i 1957 og fortsatte med grovvarehandel på en del af grunden. Hans privatadresse blev først Gamborg Korsvej og senere Koesmosevej 3.

Sideløbende med købmandsskabet var L. J. Christiansen meget aktiv indenfor organisationsarbejde. I 1948 kom han i Vestfyns Købmandsforenings bestyrelse, og fra 1954 blev han formand her. Året efter blev han valgt ind i bestyrelsen for "Det

Kauslundevej 97 i 1950erne.

fynske CO" dvs. centralorganisationen, og senere igen kom han i hovedbestyrelsen for "De samvirkende Købmandsforeninger" i Danmark. I de forskellige foreninger var han bl.a. med til at overvinde vanskelighederne ved indførslen af frysevarer, at kæmpe for at lukkeloven ikke skulle udvides yderligere af hensyn til de små "kone/mand" forretninger og bekæmpe ublu konkurrence, der kunne føre til dumping-priser.

Købmand L. J. Christiansen, der også drev ejendomshandel, døde i 1968 - 68 år gammel. Hans kone Anna Marie Augusta døde i 1981. Hans datter Åse gift med Kaj Lund døde i 2009.

Købmandsgården blev i 1957 solgt til **Købmand Toft**, der kun holdt stand i 7 måneder, og derefter til **Laurits Kristensen**, der holdt ud i 1½ år.

Endelig kom **Henry Søndergård** i 1959. To år senere blev han gift med Jytte Hansen fra Føns. De to drev sammen med to - tre medhjælpere forretningen frem til 1970, hvor den kun 38årige Jytte, døde af en hjerneblødning. 6 år senere blev Henry Søndergård pludselig syg og forsøgte at sælge forretningen, men der var ingen interesserede, så ejendommen blev solgt til privat bolig i 1977.

Henry Søndergård flyttede først til Kauslundevej 81, og senere til Hovedvejen 106. Nu bor han Odensevej 35.

Købmændene på Møllebakken i Kauslunde

Midt i Kauslunde by, ca. 1919, startede skrædder Poulsens kone, **Sine**, en lille købmandsforretning i den ene ende af huset. I forretningen købte man bl.a. kaffe, tobak bolsjer og slikkepinde. Mel og sukker havde man i store sække.
Forretningen ophørte ca. 1937.
Murer **Jacob Jørgensen** byggede i 1937 et hus på hjørnet af Gl. Landevej og Kauslundevej 33, her indrettedes en købmandsforretning, som han og hans kone, Mine, passede. **Mine** og Jacob Jørgensen havde 5 børn:
Ester f. 1917, Ricard f. 1918, Agnethe f. 1924, Inge f. 1926 og Else f. 1933.
Mine Jørgensen døde 1940 og Jacob Jørgensen døde 1945.

Forretningen blev solgt i 1940 og videreført af **Valborg** og **Karl Aage Busk**, Odense. Busk havde arbejdet for kolonialgrossistfirmaet, Brdr. Justesen, Odense. Valborg Busk var datter af Sine og Johan Poulsen, der tidligere havde haft den lille forretning overfor. Karl Aage Busk var søn af Karen og Svend Busk, Svinøvej 42, Gamborg. Valborg og Karl Aage Busk havde en søn, Jens Edvard.
Et par år senere byggedes huset større, og det indrettedes med to lejligheder på 1. sal og en lejlighed på kvisten.

Kauslundevej 33, 1940. Valborg Busk i døren.

Nogle varer var rationeret under krigen 1940-45 og helt frem til 50erne.
Det fortælles, at rationeringsmærkerne blev puttet i en sprække i købmandsdisken, for så om aftenen at blive talt op, mærkerne skulle afleveres for at få varer igen.
I den sparsomme kaffe blev brugt tilsætning af "Richs" og "Danmarks", (det er Richs, der driks, men det er Danmarks der du'r). I pakkerne var der samlemærker til album, som var meget populære hos børnene.
Man kunne få varer bragt ud, men det var med trækvogn, og det kunne være et hårdt job at trække f.eks. en kasse øl op ad Møllebakken.
Forretningen lå lige overfor den gamle Kauslunde Skole, og det var her børnene købte slik, når de en sjælden gang fik en "skilling", det var især efter eksamen. Her kunne købes lykkeposer, det var spændende at se, hvad de indeholdt, men det var strengt forbudt at løbe til købmanden i frikvartererne. En fynsk vending var: " Je' gli'er li'e he'n te køvmå'i".

I 1951 købte Valborg og Busk en fiskeforretning i Silkeborg og solgte forretningen til **Karsten Brøchner Pedersen**.
Brøchner var født i Balle ved Silkeborg, og var handelsuddannet. Han havde tidligere haft en købmandsforretning i Udby. Brøchner Pedersen blev i 1951 gift med sygeplejerske Sigrid Larsen, datter af Laura og Valdemar Larsen "Houggård" Middelfart. Sigrid blev senere hjemmesygeplejerske i Kauslunde sogn. Brøchner blev godt modtaget af kundekredsen, da det var en forretning med gode varer, omhyggelig betjening og god orden på alt.
I 1959 solgte han bygningen til ejendomshandler Tønnes Gohr. Tømrermester Johannes Pedersen havde bygget et hus på Kauslundevej 41, som Brøchner købte og her indrettede en mere tidssvarende butik. Der var 2 børn i ægteskabet: Birgitte født 1952 og Kristian født 1955.
Kristian fortæller, at han og søsteren hjalp til med at fylde kaffebønner i poser, så kunne faderen hurtigt male kaffen i kaffemøllen, når kunderne kom for at købe kaffe. Ved juletid fyldte de konfekt i plastikposer, der blev lukket i en lille maskine. De måtte ikke ekspedere, og helst ikke være i forretningen, når der var kunder. Efter skoletid kørte de ud med varer, små leverancer, der kunne være på cyklen, mens Brøchner kørte ud med de større varebestillinger (ganske gratis) i sin røde Volvo. Bag forretningen stod en stander med petroleum, hvortil folk kom med deres dunk og fik fyldt op, petroleum blev brugt til ovne, lamper o.a. Kunder, der handlede regelmæssigt, fik deres varer skrevet ind i små kassebøger, og betalte så ca. en gang om måneden. Familien solgte forretningen i 1966 og købte gården" Vesterhøj" på Gamborg Vestermark.

Kauslundevej 41, ca. 1966.

Brøchner Pedersen var arkivmedarbejder i Kauslunde-Gamborg Lokalarkiv i flere år, og her gjorde hans ordenssans sig gældende i arbejdet.
Sigrid Brøchner døde i 1987. Karsten Brøchner Pedersen døde 2004.

Forretningen blev solgt til **Arne S. Karlsen**, han var født 1926 i Bøvlingbjerg, Vestjylland. Efter krigen i 1945 flyttede han til Fyn og blev elev i Særslev Brugs. Han fortæller, at han der lærte at lukke poserne på den rigtige måde. Han var tidligere uddeler i Dreslette ved Assens før han blev Hoki købmand i Kauslunde. I 60erne kom der frostvarer i butikkerne og mel, gryn o.a. varer var pakket i poser, når de blev leveret til forretningen - det var nytænkning og en stor lettelse. Som gammel brugsmand var han vant til, der skulle være mange forskellige varer i en butik på landet. En dag kom en ukendt mand ind i butikken, og spurgte, om han kunne købe en hårsigte, han havde været i alle omegnens butikker og kunne ikke opdrive en sådan. Karlsen havde den og svarede: "Bare kom til mig, her finder du alt!" Ofte ringede man blot efter varerne, og uden beregning kørte Karlsen ud med de bestilte ting, mens hans kone, Hansine, passede forretningen.
Omkring 1980 udvidedes forretningen og blev moderniseret. Karlsens havde håbet på en opblussen i forretningen, da Kauslunde Brugs skulle ophøre, men desværre for dem blev Brugsen solgt til en købmand, der var med i en handelskæde. Den kunne sælge varerne billigere end Karlsen, derfor bestemte de sig til at give

Kauslundevej 41, efter ombygning ca. 1980.

op, konkurrencen var for skrap. De sidste varer blev solgt til spotpriser og nøglen drejet om, efter at Karlsen havde drevet forretningen i 21 år. Købmandsforretningerne midt i Kauslunde, der startede 1919 sluttede i 1987 efter næsten 70 års beståen.
Karlsens blev boende i huset, da de mente, det var tvivlsomt om, der var nogen, der turde "gå i krig" med at videreføre forretningen.
Efter et par år solgte de huset og flyttede til Thorsvej 11 i Kauslunde. Hansine Karlsen døde 1991.

Købmanden i Svenstrup

Købmandsforretningen i Svenstrup blev oprettet i ca. 1921, da murer **Rasmus Krogh og hustruen Boline Krogh** købte et lille stykke jord af Johannes Rasmussen, Ulvsbjerg. - Krog byggede hus og åbnede forretning på adressen: Lykkegårdsvej 4, Svenstrup.
Allerede i 1924 solgte Krogh huset videre til højskolelærer **Viggo Gaarde**, der kom fra Vesterdal Højskole. Viggo Gaarde var blevet ansat i en nyoprettet stilling som kontrolassistent ved Skrillinge-Svenstrup kontrolforening, mens hans kone Alice nu overtog købmandsforretningen. Her blev sønnen Elmer Gaarde født. I 1937 flyttede familien Gaarde til hjørnet af Assensvej og Gartnervej nuværende adresse: Assensvej 73, hvor de indrettede ny købmandsforretning. Viggo Gaarde blev eksamineret ejendomsmægler ved siden af købmandsjobbet. Det fortælles,

at ungdommen fra Skrillinge tog ned til købmand Gaarde, når de skulle købe cigaretter, for så fik deres forældre det ikke at vide. Han døde kun 50 år gammel i 1948 af blodprop i hjertet. Alice Gaarde flyttede herefter til Rosenvænget og arbejdede som plejer på Statshospitalet. Hun døde i 1971.

Den nye ejer af købmandsforretningen i Svenstrup blev **Jens Peder Andersen**, Svenstrup Lykkegård. Han og hustruen Johanne, overdrog gården til sønnen Jens Ejnar Andersen. De havde for år tilbage, før tiden på Svenstrup Lykkegård, haft købmandsforretning i Stegsted, så forretningsdrift var dem ikke ukendt. Det fortælles, at Jens Peder Andersen, der altid gik i sorte snørestøvler, kørte på budcykel 2 gange ugentligt til Middelfart for at hente varer, mens Johanne Andersen var den, der passede butikken. De flyttede i ca. 1948 til Hvalsø på Sjælland, hvor datteren Ellen boede, og de ligger nu begravet på Hvalsø kirkegård.

Butikken fik igen ny ejer, idet **Knud Aage Pedersen** overtog købmandsforretningen for dog samme år at sælge den videre til kommis **Arne Rasmussen**. Efter et par år i Svenstrup gav også han op.

1953 overtog **Aase og Kaj Lund** hus og forretning. Det var et meget gammeldags hus uden indlagt vand og varme, men som nygifte og med deres lille søn, Arne, var det skønt at få sit eget. Aase passede forretningen, mens Kaj, der var uddannet gartner fortsat arbejdede i gartneriet i Kauslunde. I løbet af de første år blev huset renoveret med indlagt vand, varme og toilet. Vand fik man fra en brønd fælles med naboerne, smed Rasmus Hansen og Verner Jørgensen, Ulvsbjergvej 5.Samtidig var familien nu blevet forøget med endnu en søn, Niels. Hvorefter Kaj tog fri i gartneriet en dag om ugen for at køre varetur for købmandsforretningen, hvilket forøgede omsætningen væsentligt.
Åse var datter af købmand L.J.Christiansen, Kauslunde, så i starten blev alle varer hentet hos købmanden i Kauslunde for at opnå storkøbsrabat. Efterhånden blev omsætningen dog således, at indkøbene blev flyttet til firma Justesen i Middelfart og varesortimentet udvidet til udover dagligvarer også at omfatte koks og kyllingefoder m.m.. Æg købte man hos lokale ægproducenter, hvilket betød at æggene skulle gennemlyses i en lysekasse og at ægkontrollen fra Odense jævnligt kom på besøg for at sikre at kassen var i orden. Folk der leverede æg fik varer for "ægpengene" eller et beløb godskrevet i kontrabogen. Familien blev i 1956 forøget med en datter, Ellen. Og i 1963 overtog Kaj Lund faderens gartneri i Kauslunde og købmandsforretningen skiftede ejer igen.

Svenstrup købmands-forretning ca. 1960.

De nye ejere blev **Gerda og Jens Christian Hansen**, der drev købmandsforretning indtil 1978, hvor butikken på grund af tidernes ugunst blev nedlagt.
Igen var det hustruen, der for det meste passede forretningen, mens Jens Christian Hansen supplerede indtægten ved forskelligt arbejde. Bl.a. for Middelfart Mejeri og JAK-banken. Desuden var han i 18 år opkræver på Gribsvad Grisemarked. Samtidig kom deres to børn til verden, Kirsten i 1963 og Henning i 1964.
Forretningens varesortiment var fortsat almindelige dagligvarer inklusive manufaktur, isenkram og brændsel. Der kunne dog også købes bidsler til heste.
En kunde kunne en juleaftensdag glæde sig over den lokale købmand. Efter lukketid opdagede familien, at man havde glemt at købe lys til juletræet. Efter en opringning blev der lukket op hos købmanden og julen var reddet. Elever fra Hyllehøjskolen fandt også vej til købmanden i Svenstrup i frikvartererne. Men i 1978 var det slut Jens Christian blev herefter først ansat som gravermedhjælper på Kauslunde Kirkegård og senere som graver ved Gamborg Kirke. Mens Gerda tog rengøringsjob samt ansættelse på plejehjemmet "Solfald" i Middelfart indtil efterlønsalderen.

Købmænd i Skrillinge

Johannes Ludvig Larsen Krag var den første købmand i Skrillinge. Han kom i 1917 sammen med hustruen Christine og børnene Richart, Margrethe og Ludvig. Johannes Krag var født i Kolding i 1877, han var uddannet mejerist på Kolding Andelsmejeri, men tog flere gange hyre som søfyrbøder. Hustruen, der var døbt Maren Christine Jensine Jensen, var født 1885 i Hammer sogn, Præstø amt. De blev gift 1910 i Nestelsø kirke. Efter vielsen rejste de til Esbjerg, hvor Johannes arbejdede som fyrbøder. I 1914 kom familien til Middelfart, og Johannes Krag

arbejdede på NKT. Familien flyttede 1 1917 til det nuværende Skrillingevej 13b. Det er usikkert om Johannes Krag købte huset eller sad til leje. Der hørte oprindelig jord til ejendommen (det var her "Kathrinelyst" lå før udflytningen), men det blev ca. 1920 købt af Marius Buch. Det vides heller ikke om han straks fra 1917 indrettede høkerforretning, men i folketællingen 1921 opgives hans erhverv som købmand.
I 1923 oprettede Johannes Krag et skadesløsbrev lydende på 1200 kr. til vaskeriejer P. Jensen i København, det giver lidt indblik i hvad familien ejede af løsøre. Der nævnes: "1 Buffet, 1 Chaiselongue, 1 Tobaksbord, 50 stk. Skilderier, 1 Grammofon, 1 Spisebord, 6 Stole. Butiksinventar bestaaende af 2 Diske og 1 Lysekasse. Desuden: 1 Griseso, 2 Grise, 1 Arbejdsfjedervogn og 1 Hest."
Det fjerde barn Anny Dina Johanne Krag blev født i Skrillinge i 1923. Ved dåbens indførsel i kirkebogen angives Johannes Krag at være købmand og fyrbøder. Det har måske knebet for familien at ernære sig alene af købmandshandel, så Christine har vel passet butikken, mens Johannes tog hyre på et skib.
I 1924 købte træskomand Vilhelm Olsen huset. Familien Krag boede der stadig ved folketællingen 1925, her opgives Johannes' erhverv som sømand. Familien Krag flyttede omkring 1928 til Nytofte og senere til Middelfart, hvor de boede flere forskellige steder.
Et oldebarn fortæller, at Johannes blev ved med at sejle indtil 1944. Da skulle han påmønstre et skib i Fredericia, men kom for sent, hvilket var meget heldigt, da skibet kort tid efter blev sænket af en tysk u-båd i Østersøen. I 1956 blev Christine og Johannes skilt, begge blev boende i Middelfart, hvor de døde, Christine i 1960 og Johannes i 1963.

Smutvejen 2 var bygget som elværk for Skrillinge by, men det blev nedlagt 1918. Noget blev brækket ned, blandt andet købte "Bitte" Lund et træskur, som blev flyttet til Svenstrup mose, hvor det blev hans fremtidige hjem. Selve huset blev senere købt af Jens Andreas Larsen og indrettet til købmandsforretning.
Jens Andreas Larsen var født 1884 i Aaker sogn på Bornholm. I 1910 blev han gift i S. Næraa valgmenighedskirke med Kristiane Madsen, som stammede fra Vestjylland. I S. Næraa fødtes sønnen Edvard i 1912. I 1916 flyttede familien til Buggesgade 5 i Middelfart, hvor Jens Andreas Larsen var vaskeriejer. Her fødtes sønnerne Thorkild i 1917 og Børge i 1918 (senere grundlægger af Tigerbus). I 1921 var de flyttet til Odensevej 58 og Jens Andreas var fabriksarbejder. Her døde Kristiane Larsen i 1922 kun 40 år gammel.
Familien kom 1924 til Skrillinge, hvor Smutvejen 2 blev købt og indrettet til

Jens Andreas Larsens forretning Smutvejen 2, ca. 1930.

købmandsforretning. Jens Andreas havde ansat en husbestyrerinde Ninna Elisabeth Henchel, hun stammede fra Grenå og var ved folketællingen 1925 32 år og havde en datter Inga på 11 år. Husbestyrerinden blev kaldt Henchel og ekspederede i forretningen i mange år. Sønnen Thorkild overtog efterhånden driften af købmandsforretningen på Smutvejen 2, og Jens Andreas Larsen tog arbejde på NKT, men hjalp stadig til i forretningen. Omkring 1950 købte Thorkild Larsen Smutvejen 2 af faderen.

Der blev med tiden for trangt i den lille butik da varesortimentet øgedes, så 1957 lod Thorkild Larsen opføre en ny forretning på **Assensvej nr. 141**. Faderen flyttede med hen i den nye forretning og gik stadig til hånde.

Thorkild var gift med Inga, de havde 3 børn, en søn Carsten og 2 døtre Lillian og Dorthe.

Tomater og agurker, der blev solgt i forretningen kom fra det lokale gartneri i Skippergyden. Man krævede ikke kontant betaling, kunderne havde en bog og betalte almindeligvis en gang om måneden.

I 1964 blev bygningen gjort længere, og der blev indrettet slagterbutik i den vestre ende. De første forpagtere af slagterforretningen var Ina og Kaj Olsen. I 1965 solgte Thorkild Larsen købmandsforretningen og rejste til Skalbjerg, hvor han overtog Skalbjerg Handelshus. Han døde her i 1989. Efter Thorkilds død flyttede Inga til Assens. Hun spillede i mange år i Assens Egnsorkester. Inga døde for 5-6 år siden.

De nye købmandsfolk i 1965 var **Kirsten og Bent Louw**. Han havde været taxachauffør i København. Efter sigende var det hans fars ønske, at han skulle nedsætte sig som købmand. Det blev nye tider for de Skrillinge-folk, nu var det slut med kredit og der blev holdt middagslukning. Købmandskabet havde dog ikke Bent Louws store interesse så i 1969 solgtes forretningen til Nick Haller.

Tove og Nick Haller var startet med forretning i Århus i 1955. Efter et par år her, rejste de til Middelfart og havde forretning på hjørnet af Brovejen og Bjergbanksvej, før de kom til Skrillinge og overtog Assensvej 141 d. 5.9.1969. Der var fra starten et butiksareal på 77 m², men ret hurtigt blev et baglokale lagt til forretningen, så der var plads til, gaveartikler, lidt konfektion, vaskepulver m.m. Nu var det igen muligt at købe "på bog". Tove Haller fortæller, at det var meget hyggeligt ved juletid. Når folk havde været i Middelfart til julemarked og var forfrosne, kom de på hjemvejen ind til dem og fik varm gløgg og æbleskiver.
Deres 25-års jubilæum i 1980 blev fejret med manér. Skjold-garden marcherede op og spillede foran forretningen og mange gratulanter indfandt sig.
Slagterbutikken blev nedlagt og arealet lagt til købmandsforretningen. Denne fik flere faciliteter, fra 1982 var her lokal posthus og håndkøbsudsalg med udlevering af apotekervarer.

Thorkild Larsens forretning, Assensvej 141, ca. 1960.

Den 1.8.1983 blev forretningen overdraget til sønnen **Poul Haller**, mens Tove og Nick flyttede til Skrillinge Strand. Ud over sønnen Poul har de en søn Per og en datter Lotte.
Igen i oktober 1985 fik butikken en stor udvidelse ved at inddrage nogle parkeringspladser. Man kunne nu købe friske slagtervarer, tilmed en osteafdeling, hvor kunderne kunne smage på osten før køb. Natten før åbningen skete der en kortslutning i en af køleboksene, så hele butikken var sat til med sort sod. Der forestod en grundig rengøring, og den nye forretning åbnede med en dags forsinkelse. Atter i januar 1988 afsluttedes en gennemgribende modernisering så der nu var en delikatesseafdeling, hvor der bl.a. solgtes færdigretter og osteanretninger.
Det er hårdt at drive købmandsforretning, og der er ikke meget fritid og tid til familie, så 1. januar 1989 sagde Poul Haller stop og afhændede forretningen. Poul Haller gik ind i vinbranchen.

Den nye købmand **Bent Due Andersen**, havde også forretning i Odense. Lene og Bent D. Andersen havde kun butikken i 2 år, hvorefter de forpagtede den ud til **Arne Pedersen** fra januar 1991. Han havde i forvejen en forretning i Nr. Aaby, som hustruen Tina passede. Imidlertid fik "Anpartsselskabet Due Andersen" i december 1991 økonomiske problemer og forretningen i Skrillinge blev overtaget af Kreditforeningen.
I februar 1992 købte købmand Knud W. Christensen forretningen på tvangsauktion. Arne Pedersen tog tilbage til Nr. Aaby. Postindleveringen lukkede.
Forretningen fik navnet "Købmandsgården". **Knud W. Christensen** er 3. generation i et familieforetagende som var startet i 1922 på Prangervej i Fredericia. Han købte brugsforeningen i Kauslunde i 1987, sammen med 2 andre unge mænd. Forretningen gik godt nogle år, hvorefter omsætningen faldt. Det resulterede i, at den lukkede i januar 1996. Knud W. Cristensen beholdt bygningen, som en periode fungerede som hovedsæde for de efterhånden 5 butikker, som han ejer, 3 i Jylland og 2 på Fyn. Ud over butikken i Skrillinge har han også en i Ejby.

Borgmester Herman Jensen indviede **Vestfyn Center** d. 19. april 1972. der var et salgsareal på 2000 m² og rummede 11 specialforretninger.
Orla Mulvad var en af de ledende bag opførelsen af centret. Han havde 2 købmandsforretninger i Middelfart, men flyttede den ene Vivo-forretning ud i centret.
I 1980 overtog købmand Kaj Kristiansen Vivo supermarkedet. Året efter i november åbnede han Middelfart første discountforretning i Vestfyn Center. Men allerede i juli måned 1983 var både supermarked og discountbutik lukket.
Vestfyn Center led en krank skæbne indtil Føtex åbnede i august 1987.

I 2009 fik arkivet nye naboer, det var cykelklubben "Baghjulet" der flyttede ind i lokalerne ved siden af og på 1. salen. De har også overtaget carporten, som nu er lukket så adgangen til arkivet er bag om carporten, hvor der er lagt fliser og opsat belysning.
Vi har fået 2 nye medarbejdere: Kirsten Pedersen, Skrillinge og Mary Larsen, Strib. Begge indtaster håndskrevne beretninger på Pc. Et omfattende men nyttigt arbejde, som vi er meget taknemmelige for at få udført.
Vores næste projekt bliver i kælderen at flytte alle reoler med arkivkasser og skabe med fotos fra det nuværende lokale, som efterhånden ikke kan rumme mere, til det store lokale. Vi har dog endnu ikke sat tid på, da det bliver et større arbejde.
2009 har været er godt år for arkivet. Vi har aldrig haft bedre forhold, rammerne er i orden og der arbejdes ufortrødent. Jeg kan citere et udsagn fra vores formand Gunner Madsen til medarbejderne: "Her går det godt, vi mærker ikke finanskrisen, økonomien er i orden, og I skal ikke frygte for hverken at blive fyret eller få lønnedgang."

Arkivet har udvidet åbningstiden, så vi ud over hver tirsdag aften kl. 19-21.30 også har åben kl. 14-17 i perioden 15/8-1/6.
Den næste udstilling om købmænd i Kauslunde og Gamborg sogne åbner søndag d. 7. marts kl. 14.
Arkivet har e-mail: kaus.-gamb.-arkiv@hotmail.com
Besøg også vores hjemmeside: http://home1.stofanet.dk/essv/arkiv
Generalforsamling afholdes d. 14. april kl. 1900 i arkivet.
Efter generalforsamlingen serveres der kaffe.

p.a.v.
Ester Nørrelykke

Medarbejdere:

Karen Margrethe Christophersen, Kauslunde	6440 3003
Carl Brochstedt (Busser), tidl. Kauslunde	6441 1698
Tove Holm, Gamborg	6440 3300
Gunnar Madsen, (formand)	6440 3066
Tove Mikkelsen, tidl. Svenstrup	6441 2660
Karen Munk Rasmussen, Kauslunde	6440 3100
Ester Nørrelykke, Skrillinge (arkivleder)	6441 2514
Gerda Rasmussen, Gamborg (kasserer)	6440 3232
Lisbeth og Jørgen Rasmussen, Gamborg	6440 3033